

LEN SA VYDAŤ

Neboli by sme ďaleko od pravdy, keby sme tvrdili, že sa mu priam vrhla do náručia. Bola najstaršia z piatich sestier a okrem toho mala ešte troch bratov. Dievčenská izba im bola pritesná a občasná zrada nebola u hodinárov nezvyčajná.

On hral na altovú violu v dvornej kapele a skladal komornú hudbu. To bola dobrá partia! Ako k nej došiel! Kdesi mu dievča padlo do oka a vzápätí bol u nich varený-pečený. Usadili ich na pohovku a sestry ju štuchali do chrbta a bratia hovorili: „Ej, vy dvaja,“ a otec a matka boli zdvorilí, a tak bola jeho.

Na návštevu k hodinárom chodieval každé popoludnie presne o piatej a odchádzal o pol siedmej, lebo o siedmej musel byť v divadle. Obdobie medzi zasnubami a svadbou mu pripadalo hrozné, ale z počutia vedel, že byť zasnúbený je peklo, no po svadbe bude všetko v najlepšom poriadku. Starý pán mal záľubu v spoločenských hrách a chcel sa so svojím zaťom tiež pobaviť. ‚To je môj človek,‘ pomyslel si, a tak každé popoludnie musel úbohý snúbenec hrať dámu alebo mlyn. Dievča sedávalo pri nich, alebo vyšlo z izby kvôli strašnému hluku a zať to zakaždým zlizol. Starký ho mal preto veľmi rád, len nesmel byť roztržitý a ťahať zle, čo sa mu stávalo veru často.

Každú nedeľu chodieval k neveste na obed. Vtedy smel rozprávať historky z divadla: kedy čo ktorý herec komu povedal a čo na to ktorá herečka! Potom sa starý pán rozhovoril, ako

bývalo voľakedy, keď žili Torsslow a Högquist. A po obede, keď starký spal, na chvíľku osameli. Ale kde si mohli nájsť kútik pre seba? Sestry obsadili dievčenskú izbu a starý pán spal v spálni. A tak sedávali v jedálni každý na svojej stoličke a mama podriemkavala v hojdacom kresle.

Po nedeľnom obede býval strašne unavený a ospalivý a tiež by sa bol rád natiahol, ale musel sedieť ako lineár na tvrdej stoličke a s námahou držal ruku okolo snúbenicinho drieku. A keď sa bozkávali, vyškieral sa vždy za dverami jeden z bratov a napodobňoval ich, alebo v niektorom kúte sedela sestra a tvárila sa mravokárne.

A koľko roboty mal s voľnými lístkami. Každý deň musel v kancelárii žiadať o svoje dva lístky, aby uspokojil divadelnú nenásytosť hodinárovej rodiny, ba niekedy musel prepašovať chlapcov aj pomedzi kulisy. Vo svojom rodinkárskom cítení boli takí bezočiví, že sa prešmykli aj sami. Najstaršieho z chalanov jedného večera vyhodili, lebo chytil istú tanečnicu za poprsie, ako to videl robiť cez prestávku jedného diplomata.

V sobotu večer mával zvyčajne voľno a vtedy chodieval so snúbenicou na výlet do Djurgarden. Samozrejme, že ich musela sprevádzať aj mama a zriedkakedy ubzikli dvom sestrám.

„Podďte s nami,“ povedala snúbenica. „Adolf nemá nič proti tomu, že pôjdete s nami.“

Ako by aj Adolf mohol niečo proti tomu mať!

Ale keď bolo treba v Alhambre zaplatiť občerstvenie, pociťoval to šesťnásobne tvrdsie, ako keby boli sami. Zavše sa stávalo, že mama bola unavená. Vtedy bolo treba najatť drožku a Adolfovi sa ušlo miesto na kozlíku.

Príjemné, keď musel za svoje peniaze cítiť, ako z kočiča páchnu pálenka, skrúcať sa ako vývrtka, aby sa mohol Elin spýtať, či jej nie je zima. Občas sa stávalo, že bratia „vzdvihli“ sestry v Alhambre, vždy pred ním hrali komédiu, že si prišli iba po sestry, a pritom dlhý Carl švagra zakaždým poprosil, aby zaň-

ho „zaplatil“, lebo veď neprišiel na to, aby sa dal pozvať. Bolo celkom bežné, že Erik si zavolał švagra do kúta a „požičal“ si od neho päť korún, korunu, alebo v najkrajnejšom prípade päťdesiat öre.

Hoci so svojou snúbenicou nebol ani chvíľu osamote, vstúpil s ňou do manželstva, a pritom vôbec nevedel, čo je zač. Vedel len, že ju ľúbi, a to mu stačilo. Od manželstva však očakával zázrak, keď si myslel, že ju bude mať len pre seba.

Jednej nedele prišiel s potvrdením o ohláskach a šiel na posledný mládenecký obed do Skomakarkällarn; vtedy mu bolo tak príjemne, veselo, predstavoval si domov, samotu s ňou, ako bude sedieť na tom istom diváne a zhovárať sa s ňou bez vyškierajúcich sa bratov alebo odporných sestier. Keď sa viezol parníkom zo Skeppsbron na Nybron, januárové slnko svietilo ostročerveno a zrkadlilo sa na ľadových vlnách za parníkom. Stromy v Djurgardene boli zelené a defilovali na fialovom večernom nebi ako čestná stráž, nikdy predtým nebolo na zemi a vo vzduchu toľko svetla. Keď sa ocitol doma vo svojej podkrovnej izbičke a vyzliekol si pracovné šaty, aby sa vyobliekal do fraku a prehodil si biely šál, vtedy odložil všetko ošumelé, všetko hnusné, celý odporný abnormálny mládenecký život a šiel za kúpenou priazňou ženy. Budúcnosť videl pred sebou v ružových farbách. Zbalil si posledné krámy a staré šaty do uzlíka, ktorý putoval s ním do nového domova, kde mal dnes v noci spať. Starému divánu povedal zbohom ako niečomu nečistému, kde na potahu ešte vidieť stopy po dievčenských šatách. Napokon sa bez ľútosti rozlúčil so starou domácou, no ona cítila úprimný žiaľ. Plakala a želala mu šťastie a božie požehnanie a jeho domu mier a pokoj.

Večer sa doma u rodičov konala svadba. Konečne po spříške neslušností zo strany švagrov, ktorí ho teraz potľapkávali po chrbte a dôverne nazývali Ravailac, po príleve matkiných slz, ktorá ho pokladala takmer za zbojníka, po jej tichom napo-

menutí, aby bol k jej milovanej dcére dobrý, chytil manželku okolo drieku a odviezol ju k vozmu. Keď sa s nimi zberali aj niektorí bratia, zabuchol dvere na voze, až sa zatriaslo okienko, a poslal ich do pekla.

Konečne boli sami. Ale teraz, keď ho videla opojeného šťastím, zľakla sa. Predtým taký nikdy nebol.

„Čo ti je?“ spýtal sa. No ona len plakala a odťahovala sa, keď ju hladkal. Zarmútil sa a obom bolo veľmi smutno, keď vstupovali do nového domova, kde slúžka, ktorá sa viezla na kozlíku, zabudla pripraviť zápalky.

Na druhý deň mal ráno o siedmej hodinu. Museli byť rozumní, lebo jeho plat bol skromný a on chcel razom dohoniť všetko, čo zameškal pred svadbou. O deviatej prišiel domov na raňajky. Potom sa ponáhlal na repetície. Poobede si musel trochu zdriemnuť, lebo o štvrtej mal doma hodinu. Poobedňajší spánok pokladala žena za brutálnosť. Ona len vysedávala a vyčkávala, a keď muž konečne prišiel domov, jednoducho šiel spať. Ale spánok potreboval ako soľ, lebo inak by nevládal vyučovať o štvrtej. O štvrtej prišiel žiak. „Na chvíľočku zbohom, moja milá!“

„Nemohol by si aspoň dnes poslať žiaka preč?“

„Ani pomyslieť, treba byť voči sebe prísny.“ Keď mal hodinu, žena sedela vo vedľajšej izbe a počúvala, ako Adolf klopká nohou do taktu na dlážku a strašné husle donekonečna škrípali c d e f g a h.

Ale zrazu pri dverách niekto zvoní a dnu sa vrúti traja bratia a všetky štyri sestry. Ozýva sa smiech a lomoz. Dlhý Carl zamieril hneď do baru, vybral punč a poznamenal čosi neslušné, sestry po nej pokukovali, či má modriny. Žena musela vziať z peňazí na domácnosť a poslať Linu po víno.

Len čo Adolf začul vravu, otvoril dvere a pozdravil švagrov a švagríné. Je zo srdca rád, že jeho žena má nejakú zmenu, ale nemá čas a nemôže prísť za nimi.

„Počúvaj, si ešte zelenáč,“ povedal Erik, ktorý bol veľmi skúsený, na čo sa Adolf utiahol do svojej izby. C d e f g a h c ! Ach, bože, ako pri tej dnešnej hodine trpí. Za dverami sa rozpráva a cvendžia poháre a on nemôže byť pri tom. Nakoniec mu žena zaklopala na dvere. Nech len ide medzi nich a pripije si na privítanie s chlapcami a dievčatami! Áno, to môže! Ale hneď zasa spať! O piatej prišiel ďalší žiak.

„Užiješ si tu teda veselosti, Elin, napočúvaš sa ty toho vrzúkania, veď je to také kvílenie, ako keď zakávajú sviňu,“ povedala Malla.

Táto poznámka sa Elin dotkla, a tak odvetila, že sa človek nevydáva na to, aby si užíval veselosti.

„A na čo potom?“

„Do toho ťa nič.“

Medzi sestrami to už začínalo vriieť, keď vošiel Adolf a rozlúčil sa, lebo musel ísť do opery.

Všetkých poprosil, aby len ostali a večerali u sestry, nech nie je sama. No s ním nech nerátajú.

A súrodenci s radosťou ostali.

Keď prišiel o dvanástej domov, žena už spala. Salón, jeho krásny salón bol zadymený a smrdel tabakom, obrus, včera žiarivo čistý, bol samý flak, na zemi sa povaloval rozbitý pohár a z pohárov páchlo nedopité pivo. Maslo bolo utľapkané do veľkej hrudy, všetka striedka z chleba vyjedená, na jednom tanieriku plátok mastnej tlačienky (tie potvory vyjedli chudé mäso) a kus jazyka akoby vyrezaný z kaučukovej lopty a dve sardelky už načaté vidličkou. Žena sa prebudila.

„Ostalo ti tam ešte dačo z večere, starký môj,“ zaznelo spod vankúšov.

„Zaiste,“ odpovedal odmerane. Vyšiel do kuchyne po pivo.

Potom si ľahol do postele. Žena chcela, aby sa s ňou ešte trochu zhováral, ale on ihneď zaspal.

Na druhý deň zavítala na obedňajšiu vizitu testiná. Keď sa Adolf vrátil domov, v salóne rozvážalo portské víno. Popoludní

prišiel test. Adolf mal zasa hodinu a starý pán naskutku odišiel nahnevaný, lebo veď kvôli nemu by si aj mohol urobiť voľno. No bratov a sestry tak ľahko neodradil. Vždy sa našiel niekto, kto čosi oslavoval. Doma našiel Adolf zakaždým na stole punč a na kobercoch popol z cigár.

Jedného dňa si dovolil malú opatrnú poznámku o množstve punču, z ktorého nikdy neokúsil.

No báb! Nikto z jej príbuzenstva nevstúpi viac do jeho domu. Ona dobre vie, že všetko patrí jemu, a aj ostatní sa to dozvedia.

„Miláčik, nie tak zhurta, ide len o to, že sa každý deň vypije priveľa punču, každý deň, anjel môj.“

„To nie je pravda, včera napríklad sa nepil nijaký punč.“

„Isteže, ale keď sa nepilo jeden deň z tridsiatich, tak obrazne možno povedať, že sa pilo každý deň.“

Nerozumela obrazom. Nevychovali ju tak, aby rozumela obrazom, ale narážkam rozumie! Nikdy si nemyslela, že manželstvo je také hrozné. Muž predsa nikdy nie je doma, a keď aj doma je, tak alebo spí, alebo sa háda. A okrem toho jej dáva cítiť, že všetko patrí jemu.

A na zavŕšenie všetkého, celkom stručne, bez udania dôvodu odmietol dlhému Carlovi požičať peniaze. Táto správa sa rozniesla rovnako rýchlo ako historka s punčom a z Adolfa sa stal lakomý a falošný ničomník, veď taký nikdy predtým nebol, ešte keď boli zasnúbení.

Adolfovi sa to donieslo a on sa bránil, že keď bol sám, vtedy požičovať mohol, ale teraz, to dá zdravý rozum a každý to musí vidieť, že odkedy sú dvaja, požičovať nemôže. No všetci to chápali ako výčitku, že je nútený živiť hodinárovu dcéru.

A tak sa stalo, že keď sa dosypali tie nenásytné kobyľky, Adolf hneď vyťahoval punč. Tým sa zbavil práva zasahovať do domáceho rozpočtu, lebo aj on sám teraz rozhadzoval.

Jednej noci prišiel Adolf ako zvyčajne hladný a unavený. Syr bol posekaný na rezance, na prázdnom tanieriku ležali zvyšky

malých biftekov, na druhom paštétu. Zvýšili tučné kúsky z tlačienky spolu so škrupinami vajec a maslo nikde nevidel.

Bol ukrutne hladný a keby bol vládca, rozzúrnil by sa veľmi, ale rozhodol sa pre pokojnejšie riešenie a zvolil humor.

Žena ležala v posteli a očakávala búrku.

„Počúvaj, miláčik,“ povedal, „nikto z tvojich bratov nemá rád tučnú tlačienku?“

Tá veta ju pichla ako žihadlo.

„Myslíš si, že ja mám tak veľa bratov?“

„Ale áno! Ty máš viac bratov ako ja masla.“

„Nezostalo maslo?“ Skutočne na stole nijaké nevidela a zo-smutnela, ale vzdať sa nechcela. Preto povedala:

„Ja nie som tvoja slúžka!“

„To som si nikdy nemyslel, lebo ak by si ňou bola, správal by som sa celkom inak.“

„Ako inak?“

„Ach, zasa stará pesnička!“

„Ako inak? Hádaj ma chceš biť?“

„Áno, keby si bola moja slúžka!“

„Veď to je neuveriteľné, on ma chce biť...“

„Áno, keby si bola moja slúžka, ale ty si moja žena!“

„Tak predsa ma chceš biť?“

„Áno, keby si bola moja slúžka, ale ty nie si moja slúžka, teda ťa nechcem biť!“

„To je vrchol! Vydala som sa, aby som bola tvoja žena, a nie tvoja slúžka! Ak je niečo v neporiadku, obráť sa láskavo na slúžku a nehádaj sa so mnou. Opustila som svoj dobrý domov, aby som sa vrhla do náručia takémuto chlapovi!“

Pri slove „dobrý domov“ sa pánu Adolfovi chcelo z nepochopiteľných dôvodov zakašľať.

„Nebol to azda dobrý domov? Chceš k tomu niečo poznamenať? Nebol dosť pekný?“ Atď. atď.

K podobným zvadám dochádzalo každý večer.

Potom prišlo dieťa. Žena nemohla byť s dieťaťom sama. Na nejaký čas sa k sestre prisťahovala Malla. Na začiatok si Malla zložila veci v salóne. Pán Adolf mal pocit, akoby páchal polygamiu, lebo Malline spodničky sa často povalovali na jeho nohaviciach v spálni. Aj pri stole servírovala Malla. Spálňa bola zrazu detskou izbou a aby bol v salóne pokoj, pán Adolf sa musel utiahnuť do svojej pracovne.

Doma už, samozrejme, nesmel viac „vrzúkať“, a tak chodieval po cudzích domoch a klopal na cudzie dvere a počúval ospravedlnenia, že malý Frederik je chorý, alebo je v škole, vysedával v krčme a zabíjal čas medzi dvoma hodinami, keď sa mu neoplatilo ísť domov.

Domov chodieval zriedka.

Po večeroch vysedával v Operakällaren s kamarátmi a bavil sa s nimi o hudbe a o veciach, ktoré ho zaujímali. Keď došiel domov, aj tak sa mu ušli len nadávky, tak načo by sa mal s návratom ponáhľať?

Jasne si uvedomoval, že jeho domov je hotové peklo, a na svoju ženu už ani nepomyslel, a že vôbec niekedy nejakú mal a či nejakú získal, to sa mu už ani neprisnilo. Ale dieťa mal.

V čom to väzí, na to nikdy neprišiel. Žena tvrdila, že na vine je on, lebo nikdy nie je doma, a on sa zasa bránil, že ho k tomu núti jeho povolanie. A pravdu mali asi obaja. Ale on si predsa nemohol nájsť iné zamestnanie! To nebolo jednoducho možné! Divadelné predstavenia sa začínajú predsa podvečer, lebo všetci ľudia cez deň pracujú.

Ochotne uznal, že žena nemôže byť šťastná, keď je vydatá za muža, ktorý sa k nej vracia len v noci ako k dákej pobehlici (a niekedy ani to); raz je to už tak, život nevylúška všetky oriešky, čo sa urodia na lieskach kultúry; každý si musí vybojovať svoje šťastie sám. Ona sa vydala, aby sa vydala, a ani on nekonal inak, alebo azda áno? Preto sa mali tak, ako sa mali. Nikto na celom širom svete im nemôže pomôcť! Ba ani čert im nepomôže – v terajších pomeroch!

MUSÍ SA

Len čo odbilo pol deviatej, každý zimný večer sa magister zjavil vo dverách zasklenej verandy vedúcej do pivnice. Kým si s matematickou presnosťou sťahoval ševrové rukavice, pozrel cez zarosené okuliare najprv vpravo a potom vľavo, či neuvidí nejakých známych. Potom si na vešiak vpravo od kozuba zavesil svoj zvrchník. Čašník Gustav, ktorý bol magistrov bývalý žiak, zakaždým bez slova zmietol odrobinky z magistrovho stola, premiestil nádobu s horčicou, potriasol solničkou a popravil servítku. Potom šiel po fľašu Medhamry, otvoril pivo, podal magistrovi jedálny lístok a formálne sa ho opýtal, hoci odpoveď poznal: ráčiky?

„Račice!“ odpovedal zakaždým magister.

„Velké račice,“ zopakoval Gustav, podišiel ku kuchynskému okienku a zakričal: „Velké račice pre pána magistra a veľa kôpru!“

Potom nakládol na táciu maslo a syr, odrezal dva plátky tmavého chleba a táciu postavil na magistrov stôl. Ten sa už v predsieni porozhliadal po večerníkoch, ale našiel len Posttidningen. Pri stole najprv vytiahne z vrečka Dagbladet, ktorý si nestihol doobeda prečítať, a pozorne ho študuje, nato prelistuje aj Posttidningen a odloží ho vpravo na košík s chlebom. Potom vyreže nožom do chleba niekoľko geometrických obrazcov, do švajčiarskeho syra zasa obdĺžnik, naplní pohár do troch štvrtín

a odpije si. Po týchto úkonoch urobí si prestávku, akoby bral liek, hodí hlavou dozadu a zaodfha. Tak to robieva už dvanásť rokov a tak to bude robievať až do smrti.

Len čo donesú račice, šesť kúskov, preskúma ich pohlavie, a keď niet námietok, pôžitkársky sa do nich pustí. Jeden roh servítky si zastrčí za golier, dva maslové chleby so syrom postaví k tanieriku s rakmi a do pohára si naleje piva. Potom vezme malý nožík na ráčiky a začína sa hostina. V celom Švédsku sa nenájde nikto, kto by šikovnejšie jedol raky. Keď magister vidí, že sa niekto mocuje s rakmi, len povie: Nevieš jesť raky! Najprv urobí rez okolo račej hlavy, priloží si ju k ústam a obsah vsaje.

„To je najjemnejší hlt,“ hovoríeva zvyčajne. Potom odtrhne prsíčka a ako vraví, raka popraví tak, že mu po dvoch stranách nareže trup, zubami zachytí škrupinu a obsah zhlboka vtiahne do seba, nakoniec odloží nabok malé nôžky. Po tejto operácii si zahryzne trochu kôpru, uchlipne piva a všetko zaje maslovým chlebom. Keď už vysal najfajnovšie kúsky a mäsko v ústach spracoval, pustí sa do chvostov. Len čo doje tri raky, naleje si ďalší pohárik a číta inzeráty v Posttidningen. Tak to robieva už dvanásť rokov a tak to bude robievať vždy.

Magister mal dvadsať rokov, keď začal navštevovať túto pivnicu. Teraz má tridsaťdva rokov a Gustav, jeho bývalý žiak, je tu čašníkom už desať rokov! Gustav je tu najdlhšie, dlhšie ako hlavný, lebo ten je tu len osem rokov! Gustav si za ten čas zvykol na mnohé výstrednosti svojich hostí, niektorí to vydržali rok, iní dva či päť a nakoniec zmizli. Buď zmenili pivnicu, alebo sa oženili. Hoci má magister len tridsaťdva rokov, cíti sa veľmi starý. Táto pivnica je jeho domovom, lebo do svojej izbice v Ladugardslandet chodí len spávať.

Pomaly už bude desať hodín. Vtedy sa magister zdvihne a prejde do menšej miestnosti, kde mu už pripravili todý. V tom čase prichádza aj kníhkupec. Hrávajú spolu šach, alebo sa bavia o knihách. O pol jedenástej prichádza druhý huslista

z Dramatiskan. Je to starý Poliak, ktorý sa po roku tisícosemstošesťdesiatštyri prístahoval do Švédska a tu si na živobytie zarába hudbou, ktorú volakedy považoval za príjemnú zábavku. Obaja, Poliak i kníhkupec, už majú vyše päťdesiat rokov, ale s magistrom si rozumejú tak dobre ako s rovesníkom.

Vo výčape tróni krčmár. Je to bývalý námorný kapitán, ktorý sa zalúbil a rozhodol sa spojiť svoj osud s majiteľkou reštaurácie i pivnice. Žena teraz vládne v kuchyni, no okienko do kuchyne má vždy otvorené a dáva pozor na starého, aby si neuhýnal skôr, ako odídu hostia. No len čo sporák vyhasne a žena odíde spať, starý si vypije trochu todgy na dobrú noc.

Okolo jedenástej prichádzajú zvyčajne mladí páni, ktorí opatrne podídu k výčapu a šeptom sa spytujú krčmára, či má nejakú „jednopošteľovú izbu“ hore na poschodí. Nato počúť šušťanie sukni na chodbe, ktoré si musia majiteľky vykasat', aby sa nepotkli na schodoch.

„No,“ prehodí kníhkupec, ktorému sa práve ušiel pohárik zadarmo, „a čo ty, starý Blommen, nemyslíš, že by si sa už mohol konečne oženit?“

„Nechce sa mi,“ povie magister. „Prečo sa sám neoženíš?“

„Práve teraz ma nijaká nechce,“ odpovie kníhkupec, „odkedy ma zdobí tá moja lesklá plešina. A potom, ja mám moju starú Stavu.“

Stava je bájna bytosť, v ktorú nikto neverí. Predstavuje len kníhkupcove nesplnené sny.

„A čo pán Potocki?“ namietne magister.

„On bol predsa už ženatý a asi mu manželstvo odvtedy leží v žalúdku,“ odpovie namiesto neho kníhkupec.

Poliak pokýve hlavou ako metronóm a vraví:

„Tak, ja byuem bardzo dobže žonaty, ščenšlivie, tak,“ a odpije si z pohára. „Oj!“

„Veru,“ prizná magister, „keby tie ženské neboli také hlúpe husi, ešte by sa dalo o manželstve uvažovať, ale sú to také hlúpe husi!“